

Ostroh Academy
National University

**Jean Monnet Module Erasmus+
European Values and Identity Studies
587684-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE**

**Матеріали
Міжнародної наукової конференції
«Україна та цінності Європи:
культура, політика, освіта»**

м. Острозь, 5 червня 2020 року

**Острозь
2020**

*Рекомендовано до друку радою факультету
політико-інформаційного менеджменту
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 10 від 26 травня 2020 року)*

Редакційна колегія:

Шевчук Д. М., доктор філософських наук, професор (відповідальний за випуск);

Зайцев М. О., доктор філософських наук, професор;

Лебедюк В. М., кандидат наук з державного управління, доцент;

Шершеньова О. В., кандидат наук з державного управління;

Карповець М. В., кандидат філософських наук, доцент;

Україна та цінності Європи: культура, політика, освіта:
матеріали Міжнародної наукової конференції. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 128 с.

DOI 10.25264/26.05.2020

В збірнику представлені матеріали Міжнародної наукової конференції «Україна та цінності Європи: культура, політика, освіта», яка була проведена в Національному університеті «Острозька академія» 5 червня 2020 року в рамках проекту «European Values and Identity Studies» (587684-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE). Автори зосереджують увагу на актуальних проблемах європейський студій. Зокрема, розглянуто питання суті європейських цінностей, поширення євроскептицизму, формування європейської ідентичності, культурні та освітні проблеми, які постають перед європейськими суспільствами.

УДК 32:008:37

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

© Автори тез, 2020

© Видавництво Національного університету
«Острозька академія», 2020

ЗМІСТ

Тетяна Сидорук ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	5
Максим Карповець КРИЗА ТОЛЕРАНТНОСТІ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНІЙ РЕАЛЬНОСТІ: ВИПАДОК МІГРАЦІЇ	10
Катерина Шевчук ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ФУНДАМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ І ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	13
Сергій Рудько «ЧЕКЕРС-ПЛАН» І КРИЗА БРИТАНСЬКОГО УРЯДУ В КОНТЕКСТІ BREXIT	16
Марина Якимчук ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ В ЄС	19
Петро Долганов ПАМ'ЯТЬ ПРО ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ І ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ	24
Віталій Мудраков ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТУ РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	33
Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк ХРИСТИЯНСЬКО-ІСЛАМСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ	38
Оксана Пухонська КУЛЬТУРНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКИХ РЕВОЛЮЦІЙ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	43
Олена Ліфінцева РОЛЬ МИТЦЯ В СТРУКТУРІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ	51
Олена Титар ТРАНСФОРМАЦІЯ КОЛЕКТИВНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ПІД ВПЛИВОМ КУЛЬТУРИ ТУРИЗМУ	54
Ганна Костенко ЦІНА БЕЗПЕКИ І БЕЗПЕКА ЯК ЦІННІСТЬ: БЕНКЕТ БІОПОЛІТИКИ ПІД ЧАС COVID-19	69
Олександра Аксьонова ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ В АВСТРІЇ	76
Яна Дацюк ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В ПОЛЬЩІ	82
Іванна Мальчевська СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ІТАЛІЇ	88

Катерина Рябчук	
СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ПОРТУГАЛІЇ	92
Яна Ходачук	
СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ ФІНЛЯНДІЇ	97
Олена Шершньова	
ІНТЕРНЕТ-ПОРТАЛИ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	102
Галина Немченко	
ГУМАНІСТИЧНИЙ КОНЦЕПТ ДОРОБКУ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ	108
Наталія Овчаренко	
ТЕОРІЯ МЕТАФОРИ ДЖ. ЛАКОФФА ТА М. ДЖОНСОНА	110
Іван Немченко	
СОНЕТИ ВАЛЕРІЯ КУЛИКА І ЄВРОПЕЙСЬКА ТРАДИЦІЯ ЖАНРУ	113
Микола Зайцев	
ЧИ УНІВЕРСАЛЬНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ?	117
Віталій Лебедюк	
ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ У ЦІННІСНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	121
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	115

Петро Долганов

ПАМ'ЯТЬ ПРО ЖЕРТВ ГОЛОКОСТУ І ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ

Формування загальноєвропейської пам'яті про жертв Голокосту виходить не так із маніпулятивних дискусій у сфері політики пам'яті, скільки з іншої значно серйознішої царини – правосуддя перехідного періоду. Це та річ, яка ніколи так і не відбулася в Україні, пам'яттєві дискусії в якій розгортаються переважно навколо популістських лозунгів та інструменталізації пам'яті різними політичними силами. Але це те, що спробували здійснити в європейських країнах після перемоги над нацизмом. Тому пам'ять про жертв Голокосту має в своїй основі сильніші підвалини легітимності. Вона виходить не лише з політики пам'яті, а й із утвердженої сьогодні на рівні ООН практики правосуддя перехідного періоду.

Цю категорію вперше було вжито у 1995 р. у статті «*Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*» за редакцією Kritz¹. Згідно з визначенням ООН, правосуддя перехідного періоду – це комплексний набір процесів та механізмів, покликаних примирити суспільство зі спадщиною масових злочинів, аби забезпечити справедливість, прозорість та примирення. Управління Верховного Комісара ООН з прав людини у 2009 р. чітко визначило основні компоненти цього процесу:

- процес правосуддя (покарання злочинців);
- матеріальні компенсації жертвам злочинів / реституція;

---

¹ Villalba C. S. *Transitional Justice: Key Concepts, Processes and Challenges*. Briefing Paper / Clara Sandoval Villalba. Institute for Democracy & Conflict Resolution – Briefing Paper (IDCR-BP-07/11). Part of the University Knowledge Gateway. 13 p. P. 2.

– відновлення історичної справедливості шляхом всебічних досліджень злочинів минулого, які покликані пролити світло на справжню сутність режиму, віднайти більшість його жертв та з'ясувати їхню долю;

– інституційні й ціннісні перетворення в політичній сфері, що унеможливають повторення подібних злочинів у майбутньому.

Зрозуміло, що ці процеси в повоєнній Німеччині відбувалися ще до виникнення юридичної категорії «правосуддя перехідного періоду». Але саме вони заклали основу конституюванню такої перехідної практики в посттоталітарних суспільствах.

Основні етапи покарання нацистських злочинців:

1) Правосуддя переможців. На цьому етапі Союзники (США, Великобританія, Франція та СРСР) організували Нюрнберзький трибунал, судовий процес над лікарями, відповідальними за програму евтаназії², суд над членами айнзацгруп³, суд над бюрократією, відповідальною за управління концентраційними таборами та таборами смерті, суд над працівниками корпорації «Фарбен» (за використання примусової праці в'язнів Аушвіцу), суди в окупаційних зонах союзників (наприклад, Великобританія організувала 358 судових процесів у своїй зоні окупації), суди над злочинцями в концентраційних таборах Берген-Бельзен та Равенсбрюк.

---

² Програма евтаназії – вбивство людей із психічними захворюваннями та іншими дефектами розумового розвитку. Ця програма реалізовувалася в межах популярної в нацистській Німеччині еugenіки (конструювання ідеального суспільства методами соціальної інженерії). У період із травня 1939 року до 1945 р. сотні тисяч німців були вбиті у клініках, на які було покладено завдання з догляду за цими категоріями людей. Вбивство мало призвести до «очищення» арійської раси від цих «шкідливих» для її біологічного здоров'я елементів.

³ Айнзацгрупи – розстрільні команди, що здійснювали масові вбивства мирного населення на окупованих територіях. Комплектувалися переважно з числа СС.

У результаті цих судових процесів кілька сотень нацистських злочинців стратили. Але значно більшу кількість засудили до серйозних термінів ув'язнення. Вже через кілька років більшість із них були амністовані через початок «Холодної війни». У 1951 році в ФРН вийшов закон, який дозволив усім професійним чиновникам (навіть якщо вони були нацистами) знову обіймати посади. Так Конрад Аденауер повернув на ключові бюрократичні посади всіх рівнів більшість посадовців нацистської Німеччини. Лікарі та чиновники, задіяні раніше в програмі евтаназії та обслуговуванні концентраційних таборів, відтепер приймали рішення чи присуджувати пенсії за інвалідністю жертвам цих таборів. Такий статус-кво цілком відповідав тодішнім очікуванням німецької громадськості, яка сприймала судові процеси над нацистами несправедливим правосуддям переможців⁴.

2) Вибіркове правосуддя у державах-наступниках. У державах-наступниках (Західна та Східна Німеччина і Австрія) судові процеси над нацистськими злочинцями продовжилися. Більшість із них завершилися ще на початку 1950-х рр. Розглядалися переважно справи щодо скоєних злочинів лише в межах кордонів 3-х держав. Злочини на окупованих територіях намагалися не піднімати. Величезна кількість вироків у цей період відзначалася м'якістю та поблажливістю: визнаних винними у нацистських злочинах засуджували на терміни ув'язнення від кількох місяців до кількох років. Це вже не був «суд переможців», а радше м'який «суд спільноти злочинців» над своїми. Правосуддя у Східній Німеччині відрізнялося більшою суворістю. Воно позначилося політичною домінантою: місцевий комуністичний режим намагався продемонструвати всьому світу, що він по-справжньому переслідує колишніх нацистів. Але навіть тут зрештою вирішили сконцентруватися на будівництві нового комуністичного ладу та згорнути антинацистське полювання аби не розколювати суспільство.

---

⁴ Mary Fulbrook. *Reckonings. Legacies of Nazi Persecution and the Quest for Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2018. P. 212–223, 340.

Період із 1950-х рр. до 1960-х можна охарактеризувати як відносно затишшя. В ім'я розбудови майбутнього було не прийнято згадувати про травматичне минуле. Більшість нацистських злочинців не просто залишилися на волі, вони брали участь у розбудові нових Австрії, ФРН і, навіть, НДР. Колишні злочинці стали добропорядними громадянами, а їхні жертви були змушені замовкнути (або й самі хотіли забути травматичні події минулого). Перших 2 етапи покарання злочинців викликали серед німців радше суспільний осуд ніж прийняття та осмислення. Вони сприймалися такими, що обули нав'язані ззовні.

3) Суди над злочинами в концентраційних таборах (1960-ті рр.). У 1960-ті роки серед німців розпочинається справжній зсув в оцінках нацистського минулого. Це стосується Західної Німеччини. Тут підрастає нове покоління європейських шестидесятників. Саме вони ініціюють руйнування пануючої стіни мовчання навколо злочинів своїх «батьків». З одного боку, вони не були обтяжені цими злочинами (бо не вважали їх своєю провиною). З іншого – нове покоління понад усе прагнуло справедливості та переосмислення.

За цих умов розпочався франкфуртський судовий процес над охоронцями Аушвіцу. Він став поворотним моментом у руйнуванні суспільних лабіринтів мовчання про Голокост. Цього разу громадськість не оцінила судовий процес як знуцання переможців над переможеними. Нове покоління німців, яке подекуди нічого не знало про Аушвіц, було прикуте до телеекранів. Їх шокувало те, що вони чули. Сотні жертв Аушвіцу виступали в ролі свідків та переповідали жахливі історії. Їхній досвід був трансльований до мільйонів німецьких домівок. Результати першого франкфуртського судового процесу над злочинцями Аушвіцу під правовим оглядом розчаровують: лише 17 звинувачувальних вироків (при тому, що близько 7 тисяч функціонерів обслуговували концентраційний табір).

Але цей судовий процес мав величезні наслідки для суспільства: він став початком входження Голокосту до колективної пам'яті німців, а, дещо згодом, і більшості західноєвропей-

ських держав⁵. Протягом 1960-х – 1970-х рр. у ФРН відбулася низка судових процесів над злочинцями концентраційних таборів. Мова вже не йшла про злочини, вчинені німцями в межах своїх кордонів. Злочин геноциду почав набувати континентальних масштабів, а німці стали чи не першою європейською нацією, яка стала масово їх усвідомлювати. Найголовніше, що це усвідомлення не було результатом якоїсь політичної стратегії, нав'язаної зверху. Радше навпаки – політичні еліти були чи не найменше зацікавлені у порушенні таких незручних тем. Це був запит та рух знизу – бажання нового покоління переосмислити злочини своїх батьків, звільнити націю від цієї травми заради її успішного розвитку у майбутньому. І політичні еліти адаптувалися до нових реалій. Квінтесенцією входження Голокосту до німецької політики пам'яті, мабуть, став візит німецького канцлера Віллі Брандта у 1970 р. до Польщі, під час якого він публічно став на коліна біля пам'ятника жертвам повстання у Варшавському гетто.

Роль матеріальних компенсацій жертвам

Починаючи з 1960-х років більшість наступних судових процесів над нацистськими злочинцями набували серйозного розголосу та обговорення. Паралельно розгортався інший компонент правосуддя перехідного періоду – матеріальні компенсації жертвам нацизму та реституція. Ще в 1965 році в Західній Німеччині з'явилася фінальна версія закону, згідно з яким, жертви нацистських переслідувань отримували право на матеріальну компенсацію⁶.

Проте, масові публічні вимоги матеріальних компенсацій привертають увагу громадськості лише з 1990-х років. По-

---

⁵ Mary Fulbrook. *Reckonings. Legacies of Nazi Persecution and the Quest for Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2018. P. 298.

⁶ Щоправда з нього були виключені такі категорії жертв, як синті та рома і гомосексуали. Виборювання ними свого права на статус жертви триватиме ще кілька десятків років. Деякі норми дискримінаційного нацистського законодавства проти гомосексуалів та ромів діяли в більшості західноєвропейських країн ще багато років після завершення Другої світової війни.

перше, це було пов'язано з об'єднанням Німеччини та завершенням «Холодної війни». Крах радянської системи дозволив сотням тисяч примусових робітників, що мешкали під комуністичними режимами, заявити свої претензії. Відкриття архівів у країнах колишнього комуністичного табору пролило світло на роль провідних німецьких компаній у пограбуванні жертв Голокосту.

Наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр. завдяки відкриттю нових архівних матеріалів з'являється низка праць, присвячених пограбуванню жертв Голокосту в різних окупаційних зонах Європи⁷. Нові матеріали безпосередньо вказували на роль таких компаній, як Siemens, Volkswagen, Mercedes, Deutsche Bank у використанні примусової праці робітників та пограбуванні жертв Голокосту. З'являється низка досліджень ролі не лише відомих німецьких брендів у цих процесах, але й швейцарських банків, французьких компаній, бельгійських, голландських, данських, шведських, австрійських підприємців тощо⁸. Унаслідок ретельного вивчення нових документів, компенсаційні та реституційні претензії жертв і їхніх нащадків набувають загальноєвропейських масштабів. Судові процеси, фігурантами яких стають відомі бренди, музеї, бізнесмени привертають небувалу увагу ЗМІ.

---

⁷ Confiscation of Jewish Property in Europe, 1933–1945. New Sources and Perspectives. Symposium Proceedings. Washington DC: Center for Advanced Holocaust Studies United States Holocaust Memorial Museum, 2003. 151 p.

⁸ Детальніше про це див.: Frank Bajohr. "Aryanisation" in Hamburg: The Economic Exclusion of Jews and the Confiscation of Their Property in Nazi Germany, trans. George Wilkes. New York, 2002.

Frank Bajohr. Parvenu's und Profiteure: Korruption in der NS-Zeit. Frankfurt, 2001.

Martin Dean. Robbing the Jews. The Confiscation of Jewish Property in the Holocaust, 1933–1945. New York: Cambridge University Press, United States Holocaust Memorial Museum, 2008. Pp. 436.

Gerald Feldman and Wolfgang Seibel. Networks of Persecution: Business, Bureaucracy, and the Organization of the Holocaust (New York, 2005).

Adam Tooze. The Wages of Destruction: The Making and Breaking of the Nazi Economy. New York, 2006.

У рідкісних випадках великі корпорації дійсно виплачували щедри компенсації. Але вони були неспівмірні з розмірами прибутків, які ці корпорації колись отримали від Голокосту. Багатомільярдні транснаціональні корпорації мали у своєму розпорядженні чимало ресурсів та юридичних інструментів щоб перемогти жертв Голокосту вдруге – цього разу в залах судових засідань.

Щоб захистити імідж своїх міжнародних брендів, у справу втрутився німецький уряд. Із його ініціативи у 1999–2000 рр. було створено фонд «Відповідальність, пам'ять, майбутнє» (EVZ, Erinnerung, Verantwortung und Zukunft). Фінансований як із німецької казни, так і приватними корпораціями, цей фонд взяв на себе відповідальність розглядати компенсаційні вимоги жертв та здійснювати виплати. Стратегічною метою діяльності фонду також стало піклування про ще живих жертв нацизму, інтеграція до освітніх програм Німеччини та інших країн Європи історії Голокосту, виховання цінностей толерантності й демократії. Проблематика вивчення історії Голокосту та популяризація пам'яті про неї була включена до стратегічних пріоритетів всіх німецьких політичних фондів, що мають офіси у багатьох країнах Європи й світу.

Отже, матеріальні компенсації жертвам нацизму були радше символічними, ніж адекватними масштабам отриманої колись вигоди. Проте, вони мали вагоме значення для легітимації пам'яті про жертв Голокосту в масштабах всієї Європи. Судові процеси навколо цих вимог сколихнули не лише Німеччину, але й більшість західноєвропейських країн. Вони порушили питання співвідповідальності колаборантів за скоєні нацистами злочини. Чимало тих людей, організацій та спільнот, яких раніше у наукових студіях Голокосту визначали як «bystanders» (сторонні спостерігачі) виявилися вигодонабувачами злочину. Вони отримали чималі прибутки від нацистської політики і були значно більше залучені до організації Голокосту ніж вважалося раніше.

Колаборантські організації Франції, Нідерландів, Бельгії, Швеції, Норвегії, Данії та інших країн Європи вже не могли

залишатися в тіні. Навіть нейтральні швейцарські банки виявилися одними з найбільших бенефіціарів злочину. Масштаби співучасті громадян цих європейських країн у злочині викликали шок та каталізували процес переосмислення. Відтепер відповідальність за Голокост перестала бути виключно німецькою проблемою. Вона ставала загальноєвропейською, а пам'ять про злочин набувала континентальних масштабів.

Наукові студії Голокосту

Третім аспектом правосуддя перехідного періоду, що сприяв входженню пам'яті про Голокост до колективних пам'ятей європейських суспільств стали наукові студії. Голокост сьогодні по праву вважається найбільш вивченим геноцидом у світі. У 1957 р. в Єрусалимі відкрився меморіал Яд Вашем, що проголосив одним зі стратегічних завдань наукові студії з історії Голокосту. У 1980 р. з ініціативи президента Картера було ухвалено рішення про створення United States Holocaust Memorial and Museum (відкритий 1993 року). Ці дві інституції стали світовими центрами наукових студій Голокосту. Від 1960-х рр. почали формуватися окремі історіографічні школи. Вагомий внесок у наукові студії цієї проблематики здійснили німецькі та французькі історики. Якщо в Ізраїлі від початку концентрувалися на вивченні долі жертв Голокосту, то в Німеччині студіювали поведінку злочинців, а у Франції – роль колабораціонізму в організації геноциду. У США сконцентрувалися на вивченні долі не лише євреїв, але й інших категорій жертв (поляків, радянських військовополонених, примусових робітників, синті та рома, гомосексуалів, психічно хворих, «асоціальних елементів»). Існування таких серйозних наукових центрів у провідних країнах світу зробило наукові студії Голокосту по-справжньому глобальною цариною.

Одним із ключових джерел вивчення історії Голокосту став голос тих, хто вижив – спогади жертв (Holocaust Survivors). У 1979 році в США було створено першу масштабну відео-колекцію спогадів жертв Голокосту «Yale Fortunoff Archive». У середині 1990-х років з'явилася найбільша в світі база відео свідчень

жертв Голокосту «Visual History Archive USC Shoah Foundation». Ці свідчення жертв до сьогодні справляють неабиякий вплив на осмислення Голокосту в європейських суспільствах.

Таким чином, через судові процеси, матеріальні компенсації та наукові студії в європейських країнах зароджувалися і розвивалися сучасні інституції, які займаються студіями Голокосту та популяризацією пам'яті про нього. Серед них, меморіали на місці таборів смерті в окупованій Польщі: Аушвіц-Біркенау, Треблінка, Хелмно, Белжець, Собібор. Меморіальні комплекси виникли і на території багатьох колишніх нацистських концентраційних таборів: Заксенхаузен, Равенсбрюк, Бухенвальд, Майданек, Терезієнштад тощо. Великі меморіальні комплекси постали в Парижі та Берліні – Меморіал убитим євреям Європи (Берлін) та Меморіал Шоа (Париж).

Величезна кількість сучасних інноваційних музеїв на кшталт Єврейського музею Берліну, Музей історії польських євреїв утворилися в більшості країн Європи. Всі ці інституції поєднують в собі триєдину мету: наукові студії, освітні практики та меморіалізація (створення пам'ятників). Вони мають диверсифіковані джерела фінансування, серйозний міжнародний імідж і прагнення формувати об'єктивну й незаангажовану позицію на роль Голокосту в історії сучасної Європи і світу. Ці інституції перманентно шукають своє місце в сучасних суспільствах, адаптуючись до їхніх вимог. Вони прагнуть ретранслювати не лише історію, але й виконувати такі важливі соціальні функції, як виховання цінностей толерантності і поваги до прав людини та демократії у цілому. Такі передумови закладають тверде підґрунтя для їх незалежнення від політичної інструменталізації Голокосту в мінливих стратегіях розмаїтих акторів політики пам'яті.

Наукове видання

**Матеріали Міжнародної наукової конференції
«Україна та цінності Європи: культура, політика, освіта»**

(Острозьк, 5 червня 2020 р.)

Відповідальний за випуск *Д. М. Шевчук*
Комп'ютерна верстка *Н. О. Крушинської*

Формат 42x30/4. Ум. друк. арк. 7,44. Наклад 100 пр. Зам. № 37–20.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «TimesNewRoman»

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острозьк, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП видавець Свиначук Р. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.
Тел. (+38096) 649 20 20, e-mail: 35800@ukr.net.